

Dr. Könyves Tibor*, **Dr. Mišćević Branislav****, **Forgó Hermina*****,
Király Csaba**** és **Dr. Ivanc Aleksandar*******

A cigája fajta eredete, jelene és jövője a Vajdaságban

Összefoglaló közlemény

Eredete

A cigája egy régi, önálló fajta, az ősi Kis-Ázsiai fajtakör maradványa, ahonnan a legtöbb háziasított fajta származik. A fajta közvetlenül a keleti vadjuh, vagy az arkal (*Ovis ammon orientalis*) leszármazottja.

Az ősi cigája az eredeti élőhelyétől a Balkán félsziget keleti területeire vándorolt, „oláh és moldáv”, és erdélyi területeken keresztül egészen a Kárpátok északi hegyvonulatáig és érintette a magyar alföldet. A fajta eljutott Magyarország északi területeire is. A másik része a Fekete-tenger keleti partja mentén (Nyugat-Kaukázus) és Fekete-tenger északi területei felé vándorolt a Balkán felől elérve a dél-ukrajnai tenyésztőterületet. Ez az alapvetően hegyi juh nagyon jól alkalmazkodott az alföldi környezethez és rövid idő alatt elterjedt. Legnagyobb arányban a Duna-Tisza közén tartották és itt maradt fenn a tenyésztése az I. világháborút követően is, elsősorban a parasztgazdaságokban, mivel a fajta jelentősebb tenyésztőterületei a határokon kívülre kerültek.

A mi vidékünkön a fajta az 1700-as években jelent meg. A hazai nemezkészítő üzemek és a brassói gyapjúkereskedők ösztönözték a bras-

---

* *Dr. Könyves Tibor, egyetemi docens, Megatrend Tudományegyetem, Bioélelmiszer-termelői Kar, Topolya*

** *Dr. Mišćević Branislav, rendes egyetemi tanár, Megatrend Tudományegyetem, Bioélelmiszer-termelői Kar, Topolya*

*** *Forgó Hermina, végzős egyetemi hallgató, Megatrend Tudományegyetem, Bioélelmiszer-termelői Kar, Topolya*

**** *Király Csaba, okleveles agrármérnök, mesterkurzus hallgató, Megatrend Tudományegyetem, Bioélelmiszer-termelői Kar, Topolya*

***** *Dr. Ivanc Aleksandar, rendes egyetemi tanár, Megatrend Tudományegyetem, Bioélelmiszer-termelői Kar, Topolya*

sói, szebeni, háromszéki, fogarasi, krassószörényi és torontáli (erdélyi területek az első Világháború előtt) juhtartókat, hogy cseréljék le a durva gyapjas curkán (erdélyi racka) juhaikat cigájára, melynek finomabb a gyapja.

A XVIII. század elején a cigája Romániából került a Vajdaságba és itt is hamarosan a legelterjedtebb fajtává vált. Az őshonos cigája jellegzetesen tej-gyapjú-hús, hármas hasznosítású, a hosszúfarkú juhok csoportjába tartozó edzett, ellenálló fajta.

Az 1880-as évektől kezdve gyapja révén a merinó került túlsúlyba (a rackával szemben is). Ezzel magyarázható, hogy a cigája tenyésztési területe és létszáma fokozatosan csökkent. Ehhez járult hozzá még Trianon, hiszen a cigája a dús fűvű Kárpátok és a buja legelőjű Al-Duna vidékének volt a tejlő juha, míg a merinó számára a száraz magyar alföldi viszonyok bizonyultak kedvezőbbnek.

A cigája nem primitív, hanem nagyon korán kitenyésztett fajta. A XVIII-XIX. században, fénykorában mindhárom hasznosításban jeleskedett a többi juhajtával szemben. A színbeli egyöntetűség mellett nagy alkati és termelésbeli változatosságot mutatott fel. A cigája tejének feldolgozása is ekkor került előtérbe. A Zombori (Pivnički) fajtaváltozat ekkor tett szert nagyobb hírnévre, a magasabb tejtermelés miatt. Miután a XIX. század végétől kezdődően nem végeztek tudatos és következetes tenyésztést, a fajta fölött „eljárt az idő”.

A fajta leírása

A hazai őshonos változat feje és a lába fekete, kávésbarna színű. A bárányok színe világosabb-sötétebb homokszürke (barkás), de idővel kifehéredik. A kifejlett anyák súlya 50-55 kg, marmagassága 65-70, törzshossza 75 cm. A kosok nagyobbak és nehezebbek. A kosok egy része sötét színű haránt redős, másfél körivet leíró, csigaszerűen csavarodó szarvakat visel, de szarvatlan (suta, buga) kosok is akadnak. Az anyajuhok szarvatlanok. A gyapjú színe fehér. A szürkés árnyalatot (tűzdeltség) fekete szálak okozzák. A gyapjúból kevésbé finom szöveteket, kötött árukat és durvább posztókat készítettek. A bárány gyapjút a kalapgyárosok szívesen vásárolták. Több nemezgyáros dicsérte a cigája-gyapjút, a házilag fonók, szövők és ványolók szintén.

Régebben a szoptatást követően még négy hónapig fejték az anyákat, naponta kétszer. A kifejt tej mennyisége általában 40-60 liter között mozgott. Az újszülött bárányok nagyok, eleinte igen jól fejlődnek. A cigája hízekonysága felülmúlja más parlagi juhokét. A fajtában az ürüztetés (herélt bárányok külterjes hizlalása) terjedt el régebben. A hizlalt bárányok öthónapos korukra érték el a 30 kg-ot.

A húsa finom, porhanyós, nincs faggyú szaga. Az előkelő török konyhájában különösen a fekete fejű és szürke gyapjas cigája húsát becsülték sokra. A balkáni államokban a cigáját tartották a legjobb húsú juhnak. A cigája csak augusztustól novemberig üzekedik. Nem szapora fajta, viszonylag ritka az ikerbárány.

Környezeti igényei

A cigája juhok erősen alkalmazkodtak a síkvidéki, közepes csapadék ellátottságú környezethez. A hegyi típus sokkal ellenállóbb, melynek vastagabb, durvább a gyapja is. A curkánnal vagy a rackával összehasonlítva a cigája kevésbé ellenálló a hideggel, hideg esővel és sántasággal szemben; ugyanakkor kiválóan alkalmazkodik a meleg, száraz környezethez. Ebből a szempontból a fajta a merinó és a curkán és egyéb hegyvidéki juhok között áll. Az anyajuhok képesek a száraz magyar alföldi körülmények között is termelni. A cigája juh nem igényel semmilyen speciális környezet, csak a hosszú ideig tartó hideg eső határolhatja be a termékenyülést, ebben az időszakban zártan tartható. Képes tolerálni a -20 és a +40°C-ot is, de mindkét esetben fedett helyet kell biztosítani. Előnyben részesíti – mint a juhajták általában – a 10-25°C közötti hőmérsékletet, de nem csökken termelése -5 és +25°C között sem.

Vajdasági helyzetkép

Jelenleg a tartományban, a cigája két fajtaváltozatával találkozhatunk. Az egyik a csókai, a másik a zombori (Pivnički) típus. Mindkettő a síkvidéki fajtacsoporthoz tartozik. A Csókai cigája kisebb testű, zömökebb, tejtermelése csak a bárányok felnevelésére elegendő. Azonban gyakorta ellenek két évente háromszor. A Zombori cigája nagyobb testarányokkal rendelkezik. Nőivarú egyedeik hagyományosan évente csak egyszer bárányoznak, amit hosszú tejtermelési periódus követ. Innen

eredően a tejtermelése jóval nagyobb az előbbinél. Tejéből túrót, (Zombori túró), gomolyát, sajtot és tarhót készítenek.

A vajdasági juhtenyésztés, a természeti adottságok tekintetében a közép-bánsági és közép-bácskai régióban összpontosul. Ezeken a területeken kisebb-nagyobb legelők teszik lehetővé a juhászattal való foglalkozást. Sajnos a létszám tekintetében Cigája csak itt-ott található. A vajdasági helyzetképet illetően a Cigája sorsa a juhágazat gazdasági helyzetével osztozik. Mint őshonos extenzív fajta, kezd kiszorulni a bánsági és bácskai legelőkről, állományonként kisebb populációban. Nagyon gyakori eset, hogy egy merinó fajtát tartó több száz állatot számláló gazdaságban 10-20 egyedet találunk. Csak az érdekesség kedvéért hagyták meg. Termelői tulajdonságai jóval lemaradnak a merinó és a württembergi mögött. Azonban bizonyos piacok még mindig igényelnék a cigáját.

A tenyésztési szakemberek véleménye szerint mindkét típus hústermelési paraméterei igencsak gyengék és sürgős nemesítői munkára van igény. Feltehetőleg a Cigája fajta sorsa két irányra oszlik majd: az egyik feladata a génmegőrzés, vagyis törzskönyvezett állományok eredeti állapotban való fenntartása, míg a másik a fajta továbbfejlesztését lesz hivatott szolgálni. A tervek szerint ezt hústípusú, külföldről importált kosokkal fogják végezni. A fajtaválasz még várat magára, de előreláthatóan csökkenni fog a tejtermelés és a szaporaság.

Jövőbeni kilátások

Összefoglalva, a fajta jövőjét meghatározhatja, hogy a Cigája extenzív fajták között versenyképes, hogy sokszínűségének fenntartása mellett olyan intenzív vonalak is kialakíthatók – ehhez alkalmas típusok tájegységenként rendelkezésre állnak – sík-, domb- és hegyvidéken egyaránt, amelyek költségesebb tartás mellett is rentábilis termelést biztosíthatnak. El kell készíteni olyan tenyésztési programokat, amelyek egyrészt lehetővé teszik a fajta génveszteség nélküli megőrzését, másrészt, illetve más populáció esetében pedig versenyképes szintig lehetőségét biztosít a genetikai képességek növelésére.

Felhasznált szakirodalom:

1. Jávor A., Kukovics S., Molnár Gy. (2006): Juhtenyésztés A-Z –ig. Mezőgazda kiadó Budapest ISBN 9632862759.
2. Krajinović M., Činkulov M., Žujović M., Mekić C. (1998): Situation in sheep and goat production in SR. Yugoslavia in: Sheep and goat production in central and eastern European Countries (Szerkesztette Kukovics S.) Róma: FAO p. 58-59.
3. Kukovics S., Kume K. (2006): Possible way of Conservation the multipurpose Tsigai and other indigenous sheep breeds in Central Eastern European and Balkan countries. Printing House Budapest p.117-122.
4. Činkulov M., Krajinović M., Pihler I. (2003): Phenotypic difference between two type of Tsigai breed of sheep. *Lucr. St. Zoot. Biot. Timisioara*, XXXVI:295-299.
5. Zvonko Antunović, Josip Novoselec, Zvonimir Steiner, Danijela Samac (2011): Fenotipske odlike cigaje u ekološkom uzgoju. *Proceedings of 46th. Croatian and 6th International Symposium on Agriculture*. P.823-827.
6. Mirjana Činkulov, Miika Tapio, Mikhail Ozerov, Tatyana Kiselyova, Nurbij Marzanov, Ivan Pihler, Ingrid Olsaker, Mensur Vegara and Juha Kantanen (2008): Genetic differentiation between the Old and New types of *Serbian Tsigai* sheep. *Genet. Sel. Evol.* 40 p. 321–331.